

مسمومیت و مرگ و میر ناشی از آن در ایران

به نقل از سازمان پزشکی قانونی کشور، در طی سالهای اخیر همه ساله بین ۶۰۰۰ تا ۷۰۰۰ نفر از هموطنانمان در اثر بروز انواع مسمومیت جان باخته اند. در این بخش به ترتیب شیوع، به شرح بیشترین موارد مرگ و میر ناشی از مسمومیت ها و همینطور بیشترین مراجعات مسمومیت به بیمارستانها می پردازیم. آمار ذکر شده در متن مقاله با همکاری سازمان پزشکی قانونی کشور و بیمارستانهای مرجع مسمومیت و دانشگاه های علوم پزشکی کشور تهیه شده است که از همکاری این عزیزان تشکر می شود.

۱- مسمومیت ناشی از سو مصرف مواد(مخدر، محرک و الکل)

بیشترین مسمومیتی که در سالهای اخیر منجر به فوت شده است، مسمومیت ناشی از سوء مصرف مواد مخدر و محرک به میزان ۶۰ تا ۶۵ درصد از کل موارد مرگ ناشی از مسمومیت ها می باشد.

مرگ ناشی از سوء مصرف مواد ممکن است در اثر مصرف میزان بالای مواد مخدر، محرک و الکل، مصرف به قصد خودکشی و یا مصرف اتفاقی خصوصا در کودکان باشد. همچنین مرگ ناشی از سو مصرف مواد می تواند در افراد که از طریق بلعیدن مقادیر بالای مواد مخدر بسته بندی شده در میدا و دفع آن در مقصد اقدام به قاچاق و توزیع مواد مخدر می نمایند و بسته های مواد مخدر در لوله گوارشی ایشان باز می شود، رخ دهد. به طور کلی مسمومیت ناشی از مواد مخدر مختلف منجمله تریاک، هروئین، متادون، ترامادول و... بسیار خطرناک می باشد و فرد مسموم هرچه سریع تر باید به مراکز درمانی منتقل شود. بسیاری از این موارد ممکن است در کودکانی رخ دهد که به صورت اتفاقی محتویات بطری حاوی داروی ترک اعتیاد، شربت متادون را خورده اند. توصیه اکید می شود که شربت متادون به بطری نوشیدنی های خوراکی مانند نوشابه منتقل نشود و به هیچ عنوان در یخچال و در دسترس دیگر اعضای خانواده قرار نگیرد.

از سال ۱۳۹۷ تا نیمه نخست سال ۱۳۹۹، مسمومیت با مواد مخدر با شیوع ۱۷ تا ۲۱ درصدی، جزء یکی از مهم ترین عوامل مراجعه به بخش مسمومین در بیمارستانهای کشور می باشد. از این میان مسمومیت با متادون و ترامادول در صدر عوامل مسمومیت زای مخدر قرار دارند. در رتبه بعدی می توان به مسمومیت ناشی از تریاک و شیشه نیز اشاره کرد.

با توجه به شیوع گسترده بیماری ناشی از کرونا ویروس جدید در کشور و تاکید بر بهداشت دست ها و گندزدایی مناسب و نقش مهم استفاده از فرآورده های بر پایه الکل اتیلیک (اتانول) به منظور پیشگیری از این عفونت، بر اساس مشاهدات و اطلاعات بدست آمده از برخی بیمارستانهای کشور در ابتدای سال ۱۳۹۹، مواردی از مسمومیت در اثر مصرف خوراکی محلول های حاوی الکل اتیلیک (اتانول) و حتی مرگ اثر مصرف خوراکی الکل متیلیک (متانول) در برخی از بیماران گزارش شده است. مصرف خوراکی الکل اتیلیک (اتانول) و یا غرغره کردن اتانول در محوطه دهانی هیچگونه اثری در پیشگیری از عفونت کرونا ندارد و با خطر بروز مسمومیت ناشی از اتانول همراه است. الکل متیلیک یا همان متانول، ضمن اینکه دارای اثرات ضد میکروبی بسیار ناچیزی در مقایسه با الکل اتیلیک (اتانول) است، به علت سمیت بالا، مصرف خوراکی آن با بروز مسمومیت های شدید، کوری و مرگ همراه است. میزان جذب پوستی متانول به ویژه در پوست های آسیب دیده بالا بوده و می تواند سبب بروز مسمومیت شود.

الکل های دست ساز و مشروبات الکلی یکی دیگر از ترکیباتی هستند که سو مصرف آنها می تواند منجر به مسمومیت و مرگ شود. متأسفانه در اواخر سال ۱۳۹۸ و ابتدای سال ۱۳۹۹، همزمان با شیوع بیماری کرونا و تبلیغات عده ای سودجو، گروهی از مردم اغفال شدند و با تصور اینکه مصرف خوراکی الکل سبب پیشگیری از ابتلا به کرونا می شود، دچار مسمومیت شدند. علاوه بر این موارد، دسترسی آسان به الکل باعث شد افراد ناآگاه با مصرف خوراکی الکل و مشروبات الکلی قاچاق و دست ساز که حاوی متانول می باشد، دچار مسمومیت شوند و مرگ و میر بالای ناشی از متانول به همین علت بوده است. سازمان پزشکی قانونی کشور اعلام کرد در سال ۱۳۹۸ تعداد ۵۵۸ مرگ ناشی از الکل (اتانول، متانول و سایر الکل ها) و تنها در پنج ماه نخست سال ۱۳۹۹، ۷۷۸ مورد مرگ ناشی از الکل (اتانول، متانول و سایر الکل ها) گزارش شده است.

بر اساس آمار به دست آمده از بیمارستانهای کشور، در سال ۱۳۹۸ در حدود ۱۰۵۰۰ مورد در در نیمه نخست سال ۱۳۹۹، بالغ بر ۷۵۸۳ مورد مراجعه به بیمارستان در اثر مسمومیت با الکل داشته ایم.

۲- مسمومیت با سموم دفع آفات نباتی و حشره کش ها و قرص برنج:

رتبه دوم مرگ و میر ، در اختیار انواع سموم از قبیل قرص برنج، سموم دفع آفات نباتی، الکل، جوئنده کشها و سیانور و دیگر سموم بوده است که از این میان قرص برنج با بیش از نیمی از موارد مسمومیت ناشی از سموم یاد شده ۶۰ تا ۶۵ درصد، جلودار مسمومیت های منجر به مرگ ناشی از سموم می باشد.

بطور کلی قرص برنج عهده دار علت ۱۱ تا ۱۲ درصد از کل مرگهای ناشی از مسمومیت در سالهای اخیر بوده است.

تعداد مسمومیت های ناشی از قرص برنج مراجعه شده به بیمارستانهای مرجع مسمومیت ها در کشور، نشان می دهد که هنوز این سم قربانی می گیرد. واضح است که حتی یک مورد مسمومیت با قرص برنج نباید مشاهده شود. چراکه توزیع و خرید و فروش این سم جهت استفاده خانگی در سطح کشور ممنوع می باشد و از سال ۱۳۸۵ واردات شکل صاف قرص برنج توسط وزارت جهاد کشاورزی ممنوع اعلام شده است و از سال ۱۳۹۰ این فرم از سم فسفید آلومینیوم از جانب ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز، کالای قاچاق محسوب شده است و خرید و فروش و استفاده آن مشمول مجازات است. ولی از آنجاکه قاچاق آن همچنان وجود دارد، بی اطلاعی و بی توجهی برخی از خانواده ها نسبت به خطرات ناشی از مصرف خانگی این سم، موجب شده است که متأسفانه کشور ما یکی از معدود کشورهایی باشد که در سطح دنیا مرگ ناشی از این سم در آن گزارش شده است. خوشبختانه با آموزشهای دانشگاه های علوم پزشکی کشور و سازمان غذا و دارو و اقدامات بازدارنده نهادهای ذیربط در جمع آوری این سم قاچاق از سطح عرضه، امیدواریم روند مسمومیت و مرگ و میر با قرص برنج کاهش یابد.

در سال ۱۳۹۸ تعداد ۹۱۹ مرگ ناشی از قرص برنج و تنها در پنج ماه نخست سال ۱۳۹۹، ۳۱۸ مورد مرگ ناشی از این سم گزارش شده است.

بر اساس آمار به دست آمده از بیمارستانهای کشور، در سال ۱۳۹۸ در حدود ۲۰۳۶ مورد در در نیمه نخست سال ۱۳۹۹، بالغ بر ۸۲۲ مورد مراجعه به بیمارستان در اثر مسمومیت با الکل داشته ایم.

۳- مسمومیت ناشی از منوکسید کربن:

در سالهای اخیر مسمومیت ناشی از منوکسید کربن عامل ۱۳ درصد از مرگهای ناشی از مسمومیت بوده است و با توجه به آغاز فصل سرما، باید به این نکته توجه بیشتری نمود. مسمومیت ناشی از منوکسید کربن به دلیل استفاده نادرست از وسایل گرمایشی گازسوز مانند بخاری، آبگرمکن و پکیج، در کشور ما بسیار شایع است. با رعایت نکات بسیار ساده در شروع فصل سرما می توانیم خانواده و عزیزانمان را از بروز این مسمومیت محافظت نماییم. به نقل از سازمان پزشکی قانونی کشور متأسفانه منوکسید کربن در سال ۱۳۹۸ منجر به مرگ ۷۸۴ نفر از هموطنانمان شده است.

۴- مرگ ناشی از مسمومیت دارویی:

بر اساس گزارشات موجود، در طی چهارده سال گذشته، متأسفانه شاهد سیر صعودی مسمومیت های منجر به فوت ناشی از دارو بوده ایم. این درحالیست که بالاترین مراجعه به بیمارستانهای مرجع مسمومیت در کشور، ناشی از مسمومیت دارویی می باشد. مسمومیت های دارویی مراجعه شده به بیمارستانهای کشور در بین شهرهای مختلف متفاوت است و بین ۱۰ تا ۶۰ درصد از مراجعات مسمومیت ها را شامل می شود. از آنجا که بسیاری از این مسمومیت ها با اقدامات به موقع کادر درمانی کنترل و درمان می شود، خوشبختانه درصد کمتری از مرگ و میر ها، ناشی از مسمومیت دارویی می باشد. به نحوی که مسمومیت دارویی سومین یا چهارمین عامل مرگ و میر ناشی از مسمومیت قلمداد می شود.

بر اساس آمار بدست آمده از دانشگاه های علوم پزشکی کشور، عمده ترین داروهایی که در مراجعات مسمومیت ها مشاهده می شود به ترتیب داروهای سیستم اعصاب و روان مانند داروهای آرامبخش و ضد اضطراب، مسکن های غیر مخدر، داروهای ضد افسردگی، داروهای درمان روانپریشی و سپس داروهایی قلبی می باشد.

شیوع مسمومیت در مردان و زنان

در کشور ما مرگ و میر ناشی از مسمومیت در مردان بسیار بیشتر از زنان است. به نقل از سازمان پزشکی قانونی کشور، متأسفانه نزدیک به ۸۰ درصد از موارد مرگ ناشی از مسمومیت در مردان و نزدیک به ۲۰ درصد آن در زنان رخ می دهد. در نتیجه مرگ ناشی از مسمومیت در مردان چهار برابر زنان است و عمدتاً مسمومیتهای مردان با مواد خطرناکتر رخ داده است.

شیوع مسمومیت در سنین مختلف

خطرناک ترین گروه سنی به لحاظ مسمومیت کودکان زیر پنج سال می باشند که مسمومیت خصوصاً با مواد شیمیایی و نفت در کودکان می تواند عواقب خطرناکی داشته باشد.

اغلب موارد مسمومیت در منزل بروز می نماید. لذا اهمیت ایمن سازی منازل مشخص می شود. مسمومیت های عمدی مراجعه شده به بیمارستانهای کشور ۵۰ تا ۵۲٪ از موارد مراجعات را به خود اختصاص می دهد. مسمومیت های عمدی عمدتاً در اثر دارو، سموم دفع آفات نباتی و سپس مواد مخدر و محرک بروز می نماید.

دفتر نظارت و پایش مصرف فرآورده های سلامت

سازمان غذا و دارو - وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی

آبان ۱۳۹۹